

NASR b. MÜZÂHİM

(نصر بن مزاحم)

Ebû'l-Fazl Nasr b. Müzâhim b. Seyyâr
el-Minkarî et-Temîmî
(ö. 212/827-28)**İlk dönem İslâm tarihçisi.**

120 (738) yılında Kûfe'de doğdu; gençliğinde Bağdat'a yerleşerek babası gibi atarlık yaptı. Süfyân es-Sevrî, Şu'be, Habîb b. Hassân ve Yezîd b. İbrâhîm et-Tüsterî başlıca hocalarıdır. Önde gelen öğrencileri arasında oğlu Hüseyin b. Nasr ile İbn Şâzân en-Nîsâbûrî, Nûh b. Habîb el-Kumîsî ve Ebû's-Salt el-Herevî yer alır. Kaynaklarda gulât-ı Şîa'dan ve Râfîzî olduğu, haktan saptığı kaydedilmektedir. Hadis münakitleri tarafından eleştirilmiş, rivayet ettiği hadis ve haberlerde çokça hata bulunduğu, sika ve emin sayılmayacağı belirtilmiştir. Ancak İbn Hibbân onu güvenilir râvilerin isimlerini yer aldığı *es-Şikâ'î*'na dahil etmiş, İbn Ebû'l-Hadîd kendisinden "rivayeti sahih, hüccet ve güvenilir bir kişi" diye bahsetmiştir.

Nasr b. Müzâhim, araştırmalarını Sıfîn Savaşı'na ayıran İslâm tarihçilerinin ilkleri arasında Ebû Mihnef Lût b. Yahyâ (ö. 157/773-74) ve İbn Selîm el-Ezdî'den (ö. 170/786) sonra gelir; aynı konu üzerinde eser veren Vâkıdî onun çağdaşdır. Nasr b. Müzâhim'in günümüze parçalar halinde intikal eden yegâne eseri bu savaşla ilgili eldeki en eski metni oluşturan *Kitâbü Vağ'ati Şifîn*'dir. Kitabı ilk defa Ferecülâh Kâşânî *Kitâbü Şifîn şerhu ğazâti emîri'l-mü'mînîn* adıyla 1301 (1884) yılında litografi tekniğiyle Tahran'da, 1340'ta (1921) Beyrut'ta yayımlamıştır. Daha sonra eser, Abdüsselâm Muhammed Hârûn tarafından yeniden incelenerek bir giriş ve notlar ilâvesiyle neşredilmiştir (Kahire 1365). Abdüsselâm Muhammed Hârûn eseri basıma hazırlarken birinci baskıyı kendi neşrine temel metin olarak almış, Nasr b. Müzâhim'in Taberî'nin *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, Abdülkâdir el-Bağdâdî'nin *Hizânetü'l-edeb* ve İbn Ebû'l-Hadîd'in *Şerhu Nehci'l-belâğ'a*'sındaki rivayetlerinden de yararlanarak kitabı bir anlamda yeniden oluşturmuştur. Bu neşrin daha sonraki baskıları yine Kahire'de gerçekleştirilmiştir (1382/1962, 1401/1981). Nasr'ın üslûbu daha çok şiir, anekdotlar ve hitabelerin yer aldığı eyyâmü'l-Arab ve kıssa yazarlarının üslûbuna benzer. Rivayet ettiği haberler için isnad oluşturma ve tarih belirtme yoluna gitmemiştir. Onun

Muâviye b. Ebû Süfyân'a ve Emevîler'e karşı olan temayüllerini gizlemediği görülmür. Nasr b. Müzâhim'in günümüze ulaşmayan diğer eserleri de şunlardır: *Kitâbü'l-Gârât*, *Mağtelü Hucr b. 'Adî*, *Kitâbü'l-Cemel*, *Mağtelü'l-Hüseyn b. 'Alî*, *Ahbârü'l-Muhtâr eş-Şekafî*, *Kitâbü'l-Menâkıb*, *Ahbârü Muhammed b. İbrâhîm ve Ebi's-Serâyâ*, *Kitâbü'n-Nehrevân*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 138; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 282 vd.; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, VI, 157; Brockelmann, *GAL*, I, 313; *Suppl.*, I, 214; a.m.f., "Nasr İbn Muzâhim, der älteste Gescichtsschreiber der Schia", *Zeitschrift für Semiotik*, IV, Leipzig 1926, s. 1-23; Sezgin, *GAS* (Ar.), I/2, s. 137-138; Hüseyin Hasan, *A'lâmü Temîm*, Beyrut 1980, s. 545; Hasan es-Sadr, *Te'sisü's-Şîa*, Beyrut 1401/1981, s. 237; Şâkir Mustafa, *et-Târîhu'l-Arabî ve'l-mü'errihûn*, Beyrut 1983, I, 182; Hüseyin b. Kâsım b. Muhammed en-Nuaymî – Hamza b. Hüseyin b. Kâsım en-Nuaymî, *İstidrâkât 'alâ Târîhi't-türâsi'l-Arabî*, Cidde 1422, VI, 138-139; C. E. Bosworth, "Nasr b. Muzâhim", *Et*² (Fr.) VII, 1017.

MUSTAFA ZEKİ TERZİ

NASR b. SEYYÂR

(نصر بن سيار)

Ebû'l-Leys Nasr b. Seyyâr b. Râfî'
el-Kinânî el-Leysî
(ö. 131/748)**Emevîler'in son Horasan valisi.**

46'da (666) doğdu. Mudarî Kinâne'nin kollarından Benî Leys'e mensuptur. Hakındaki ilk bilgiler, 86'da (705) Kuteybe b. Müslim'in maiyetinde iken Horasan ve Mâverâünnehir fetihlerinde gösterdiği başarılarla ilgilidir. 106'da (724-25) Müslim b. Saîd el-Kilâbî'nin Fergana seferi öncesinde orduya katılmayı reddeden Rebîa ve Ezd kabilelerini ikna etti ve zafer kazanılmasında etkili oldu. 110'da (728-29) Semerkant, kısa süre sonra da Belh valiliğine getirildi. 113'te (731) Cüneyd el-Mürri'nin Semerkant'ı alışı sırasında İslâm ordusunun Türkler ve Soğdlar karşısında hezimeye uğramaktan kurtarılmasında önemli rol oynadı. 119'da (737) Esed b. Abdullah el-Kasrî'nin Huttel seferinde görev aldı ve onun ölümünden sonra Horasan valiliğine tayin edildi (Receb 120 / Temmuz 738).

Nasr, Horasan'da selefinin körüklediği kabile çekişmelerini büyük ölçüde sona erdirdi ve sağladığı istikrarla yeni fetihlere zemin hazırladı. 121'de (739) bir kısmı üç dört yıl önce elden çıkmış olan Mâverâünnehir'e seferler düzenledi ve Semerkant'ı Soğdlar'dan geri alıp 20.000 kişilik

ordusuyla Uşrûsene (Uşrusana) üzerinden Şâş'a kadar ilerledi. Mürcî isyancı Hâris b. Süreyc tarafından da desteklenen Türk kumandanı Kürsülü'ü ele geçirerek öldürttü. Barış isteyen Şâş hâkimiyle Hâris b. Süreyc'i ülkesinden çıkarması şartıyla anlaşma yapması üzerine Hâris Fârâb'a kaçtı. Nasr da Fergana'yı barış yoluyla teslim alıp Seyhun'u geçmeden geri döndü. Nasr, Mâverâünnehir'i tekrar hâkimiyet altına aldıkdan sonra bölgede istikrarı sağlamaya ve ekonomiyi canlandırmaya çalıştı. Bu arada eyalet merkezini bölgedeki diğer şehirlere uzak olan Belh'ten Merv'e nakletti ve önemli bir vergi reformu yaparak mevâliden cizye alınmasına nihayet verdi. Bu vergiyi 30.000 kadar mühtediden kaldırırken daha önce muaf tutulan 80.000 zimmîye yükledi. Ayrıca haracı arazileri sınıflara ayırıp farklı miktarlarda vergi koydu. Türkler'le birlikte kendilerine karşı savaşmış olan isyancı Soğdlar'ın topraklarına dönmelerine izin verdi. 123 (741) yılında tarımı güçlendirmek için düzenlemeler yaptı ve Çin'e ticarî ilişki kurmak amacıyla bir heyet gönderdi.

Irak Valisi Yûsuf b. Ömer es-Sekafî 123'te (741) halifeye başvurarak çok yaşlandığını, gözlerinin iyi görmediğini ve sefere çıkamadığını söylediği Nasr'ın valilikten alınmasını önerdi. Fakat Nasr'ı iyi tanıyan ve ona güvenen Hişâm b. Abdülmelik bunu kabul etmedi. Hişâm'dan sonra tahta çıkan II. Velîd de Nasr'ı görevinde bıraktı; ancak Nasr'ı çekemeyen Yûsuf b. Ömer'in para vaadi karşılığında Horasan'ın tekrar Irak vilâyetine bağlanmasına razı oldu. Böylece Nasr'ı emri altına alan Yûsuf b. Ömer onu görevinden uzaklaştırmayı planlarken halifenin öldürülmesi sebebiyle bunu başaramadı. Nasr yeni halife III. Yezîd zamanında da yerini korudu ve tekrar ekonomik konularla ilgilenmeye başladı; bu arada Çin'e yeni bir ticaret heyeti gönderdi (126/744).

Valiliğinin altıncı yılında Cüdey' b. Ali el-Kirmânî el-Ezdî'nin Mühellebîler'in intikamını almak bahanesiyle, fakat aslında asker ücretlerinin nakit yerine kıymetli eşya ile ödenmesinden dolayı başlattığı isyanla karşılaşan ve onun yanı sıra Hâris b. Süreyc'le de uğraşmaya devam eden Nasr, onların birleşik kuvvetlerinin karşısında tutunamayarak Merv'den Nişâbur'a çekilmek zorunda kaldı. Ancak bu sırada birbirlerine düşen âsiler arasında çıkan savaşta Cüdey' Hâris'i, daha sonra da Hâris'in oğlu Cüdey'i öldürdü; böylece Nasr Merv'i tekrar ele geçirdi (129/747).